

ПРОБЛЕМНІСТЬ АДАПТАЦІЇ СТУДЕНТІВ-МЕДИКІВ

Одеський національний медичний університет

Проаналізовано результати дослідження, проведеного з метою виявлення груп студентів-початківців Одеського національного медичного університету, яким складно адаптуватися до нових умов життєдіяльності. За допомогою опитування у них встановлювався рівень конфліктності та виявлялися невротичні розлади. Визначено групи студентів, які потребують допомоги та психологічної підтримки у період навчання на першому курсі.

Ключові слова: адаптованість, невротичні розлади, конфліктність, студенти медичного університету.

Фундаментальні питання соціально-психологічної адаптації особистості висвітлено у працях вітчизняних і зарубіжних дослідників (К. І. Божович, В. А. Петровський, Ж. Піаже, З. Фрейд, Е. Еріксон та ін.) У сучасному світі дослідження процесу адаптації не втрачає своєї актуальності, все частіше трапляються роботи, присвячені цій проблемі саме на початковому етапі навчання студентів вищих навчальних закладів. Студентське життя створює безліч психологічних труднощів і вимагає від молоді активізації всіх внутрішніх резервів, для того щоб своєчасно адаптуватися до нових умов життєдіяльності. Це — як перший крок у самостійне життя, а для більшості студентів — відокремлене проживання від батьків, що стає додатковим чинником виникнення стресу, тривожності чи агресивності, яке не тільки не сприяє адаптації, але і ставить під сумнів навчальну успішність. Супроводження студентів у період адаптації, стабілізування психологічного клімату в студентських групах лише сприятиме формуванню належних умов для нормального засвоєння навчального матеріалу.

Актуальність даної проблеми визначається, перш за все, соціальним включенням особистості у роботу колективу чи референтну групу та їх діяльністю як єдиного механізму.

Питання адаптації — одна з фундаментальних міждисциплінарних наукових проблем, що вивчається як на педагогічному, психологічному, так і на соціально-економічному, медико-біологічному та інших рівнях [1].

Адаптаційний процес характеризується подвійністю: в ньому з'являються нові можливості і одночасно перебудовуються наявні. Збереження ефективності діяльності відбувається завдяки готовності особи до звикання до інших ситуацій та умов [2].

У загальному вигляді найчастіше виділяють чотири стадії адаптації особистості в новому середовищі:

1) початкову, коли індивід або група усвідомлюють, як вони повинні поводитись у нових умовах чи соціальному середовищі, але ще не готові визнати і прийняти систему його цінностей, прагнуть дотримуватися колишньої системи цінностей;

2) терпимості, коли індивід, група і нове середовище виявляють взаємну терпимість до систем цінностей і зразків поведінки одне одного;

3) акомодатії, тобто визнання і прийняття індивідом основних елементів системи цінностей нового середовища при одночасному визнанні певних цінностей індивіда, групи, нового соціального середовища;

4) асиміляції, тобто повного збігу систем цінностей індивіда, групи і середовища [3, 4].

Безпосереднім поштовхом до початку процесу соціальної адаптації найчастіше стає усвідомлення особистістю або соціальною групою того факту, що засвоєні в попередній соціальній діяльності стереотипи поведінки перестають забезпечувати досягнення успіху та актуальною стає перебудова поведінки відповідно до вимог нових соціальних умов або нового для адаптанта соціального середовища.

За психолого-віковими особливостями студентство характеризується емоційною незрілістю, відкритістю, сугестивністю, самоідентифікацією. У цей період для студентів важливим є саме оточення, в якому вони перебувають. Дуже часто в одну групу потрапляють юнаки та дівчата різного соціального рівня, зокрема, провінціали і міські жителі [5]. Процес адаптації у кожного з них має індивідуальний характер, оскільки одні залишаються проживати в звичних умовах і міняють лише референту соціальну групу, а інші очікують повна зміна умов життєдіяльності.

Із метою своєчасного виявлення осіб, які потребують підтримки та психологічного супроводу під час адаптації, дослідження проводилося на початковій стадії у жовтні — листопаді поточного навчального року. Проведене експериментальне

**Результати клінічного дослідження невротичних станів
(за опитувальником К. К. Яхіна — Д. М. Менделевича), %**

Невротичні стани за шкалами	Стан стабільної психічної адаптації	Стан нестійкої психічної адаптації	Стан психічної дезадаптації
Тривоги	55,00	26,67	18,33
Невротичної депресії	90,00	6,67	3,33
Астенії	65,00	21,67	13,33
Конверсійних розладів	95,00	3,33	1,67
Обсесивно-фобічних розладів	96,66	1,67	1,67
Вегетативних розладів	86,67	8,33	5,00

дослідження дало змогу не тільки діагностувати адаптованість студентів першого курсу до соціуму вищого навчального закладу, а й виявити тих, кому необхідно приділити особливу увагу. Вибірку становили студенти перших курсів Одеського національного медичного університету (ОНМедУ), які навчаються на трьох різних напрямках: стоматологія, лікувальна справа, фармація та психологія, загальною кількістю 548 осіб (розглядалися як 100 % респондентів).

Психодіагностичний матеріал містив дві методики: тест конфліктності та клінічний опитувальник невротичних станів, що дали змогу на першому етапі адаптації студентів виявити групи осіб, які потребують допомоги.

Тест «Самооцінка конфліктності» виявляє основні стратегії поведінки у потенціальній зоні конфлікту — міжособистісних спорах та визначає ступінь конфліктності особистості [6]. За результатами дослідження було встановлено, що у 51,66 % респондентів конфліктність не виражена (20–30 балів), тобто ця категорія уникає конфліктних ситуацій, а у разі необхідності відстоювання своїх інтересів урахує і прогнозує подальші взаємозв'язки з оточуючими. У 30,00 % респондентів (30–40 балів) конфліктність слабо виражена, що свідчить про її середній рівень, тобто дана категорія осіб вміє згладжувати конфлікти й уникати критичних ситуацій, але за необхідності готова рішуче відстоювати свої інтереси. Ухилятися від конфліктних ситуацій можуть 11,67 % респондентів, такі студенти переважно відмовляються від своєї мети, щоб уникнути напруги у стосунках з оточуючими. Виражену конфліктність виявлено лише у 6,67 % респондентів (40–50 балів), такій категорії осіб характерна наполегливість при відстоюванні своєї точки зору, навіть якщо це може негативно вплинути на взаємини з оточуючими.

Під час дослідження невротичних станів використано клінічну методику — тест-опитувальник К. К. Яхіна, Д. М. Менделевича, за допомогою якого можна якісно проаналізувати невротичні прояви та визначити основні синдроми невротичних станів. Опитувальник складається зі 68 пи-

тань і включає шість шкал: тривоги, невротичної депресії, астенії, істеричного типу реагування, обсесивно-фобічних порушень (нав'язливості), вегетативних порушень [6].

За результатами дослідження (таблиця) встановлено, що серед станів психічної дезадаптації переважають тривожні та астенічні прояви (18,33 та 13,33 %), які також домінують серед станів нестійкої психічної адаптації (26,67 та 21,67 % відповідно). Найменш вираженими серед невротичних розладів були конверсійні та обсесивно-фобічні прояви (5 та 3,34 % відповідно). Незначними були вегетативні розлади (13,33 %) та прояви невротичної депресії (10 %). Таким чином, майже третина з опитаних респондентів мають різноманітні невротичні розлади різного ступеня вираженості.

Стан тривоги виникає тоді, коли індивід сприймає певний подразник чи ситуації, які несуть у собі елементи потенційної або можливої загрози, шкоди і небезпеки [6].

Астенія, у свою чергу, проявляється втому, зниженням психічної і фізичної працездатності, порушенням сну, підвищеною дратівливістю або, навпаки, млявістю, емоційною нестійкістю, що характерно для студентів медичного університету [5]. Прояв зазначених психічних реакцій може допомагати людині адаптуватись до стресових ситуацій, які досить часто трапляються у професії лікаря [1, 7]. Ці результати підтверджуються положеннями, описаними в теорії стресу Г. Сельє, про те, що переживання стану тривоги є характерним для організму в період мобілізації ресурсів до актуальних стресорів, а стан астенії — на стадії виснаження організму [8].

Отже, можливо зазначити, що більшість студентів першого курсу демонструють стан стабільної психологічної адаптації: від 55 до 95 % респондентів (таблиця). З аналізу даних стану нестійкої психічної адаптації та стану психічної дезадаптації виявлено за шкалою тривоги 26,67 та 18,33 % респондентів відповідно, за шкалою астенії — 21,67 та 13,33 %, що може стати причиною проблемної чи повільної адаптації до нових соціально-психологічних умов життєдіяльності. Оскільки такий невротичний розлад, як тривога, демонструє найбільший відсоток

опитаних студентів, що характеризується неспроможністю правильно організувати себе в ситуаціях з людьми, це може стати потенційною загрозою розвитку гострого конфлікту. А за наявності астенії особистість схильна виявляти емоційну нестабільність, що може призвести до нездатності безконфліктно вирішувати проблеми, які виникають у групі,— це негативно впливає на процес соціальної адаптації таких осіб. Тому саме вказані групи осіб потребують психологічної підтримки під час першого етапу адаптації у вищих навчальних закладах.

Аналіз отриманих даних дає змогу зробити такі висновки:

виявлені розлади у студентів вказують на необхідність психокорекційної роботи з категорією респондентів, що за результатами дослідження перебувають у стані психічної дезадаптації. Для цього їм було рекомендовано звернутися до центру психологічної допомоги студентам, який створено на базі кафедри психіатрії, наркології, психології та соціальної допомоги ОНМедУ;

кураторам груп рекомендовано приділяти особливу увагу даним категоріям осіб та надавати всебічну допомогу у разі виявлення внутрішньогрупових конфліктів із метою їх ефективного вирішення та підтримку позитивного психологічного клімату в групах;

з метою оцінки динаміки досліджених станів нами заплановано повторне обстеження студентів наприкінці навчального року.

Список літератури

1. Семенов А. К. Психология и этика менеджмента и бизнеса: учеб. пособ. / А. К. Семенов.— М.: Маркетинг, 1999.— 200 с.
2. Цільмак О. М. Складові дефініції «установка» / О. М. Цільмак // Соціальна психологія.— 2011.— № 3 (47).— С. 29–35.
3. Социальная психология: краткий очерк; под общ. ред. Г. П. Предвiчного, Ю. А. Щерковина.— М.: Политиздат, 1975.— 319 с.
4. Москаленко В. В. Психология соціального впливу: навч. посіб. / В. В. Москаленко.— К.: ЦУЛ, 2007.— 448 с.
5. Abelson R. P. Beliefs as possessions: a functional perspective / R. P. Abelson, D. A. Prentice // Attitude structure and function.— The third Ohio State University volume on attitudes and persuasion.— Hillsdale, 1989.— P. 361–381.
6. Фетискин Н. П. Определение уровня конфликтостойкости / Н. П. Фетискин, В. В. Козлов, Г. М. Мануйлов // Социально-психологическая диагностика развития личности и малых групп.— М.: Изд-во Ин-та психотерапии, 2002.— С. 162–163.
7. Психологическая диагностика: учеб. пособ.; под ред. К. М. Гуревича, Е. М. Борисовой.— М.: Изд-во УРАО, 1997.— 304 с.
8. Волкова О. А. Основы профессиональной ориентации молодежи: учеб.-метод. пособ.; под ред. Т. П. Дурасановой / О. А. Волкова.— Николаев, 2002.— 68 с.

ПРОБЛЕМАТИЧНОСТЬ АДАПТАЦИИ СТУДЕНТОВ-МЕДИКОВ

П. С. МАЛАХОВ, Ю. А. АСЕЕВА, В. В. ВОЛЫНКО, А. С. ХАРИТОНОВА

Проанализированы результаты исследования, проведенного с целью выявления групп студентов-новичков Одесского национального медицинского университета, которым сложно адаптироваться к новым условиям жизнедеятельности. С помощью опроса у них устанавливался уровень конфликтности и обнаруживались невротические расстройства. Определена группа студентов, нуждающихся в помощи и психологической поддержке в период обучения на первом курсе.

Ключевые слова: адаптированность, невротические расстройства, конфликтность, студенты медицинского университета.

PROBLEMS OF ADAPTATION OF MEDICAL STUDENTS

P. S. MALAKHOV, Yu. O. ASIEIEVA, V. V. VOLYNKO, A. S. KHARITONOVA

The results of a study to identify groups of the junior students of Odessa National Medical University, which have difficulties with adaptation to new conditions of life were analyzed. The survey identified the level of conflict and detected neurotic disorders in them. The group of students who need help and psychological support during training in the first year was identified.

Key words: adaptability, neurotic disorders, conflicts, students of medical university.

Надійшла 04.03.2016